

*Національна спілка краєзнавців України
Волинська обласна організація
Національної спілки краєзнавців України
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти*

***Волинь і Полісся
в долі Геннадія Бондаренка:
спогади***

Луцьк, 2025

УДК 94(477.81/.82):929

В-67

*Волинь і Полісся в долі Геннадія Бондаренка: спогади. / упоряд.
А. М. Силюк. Луцьк: ВООНСКУ, 2025. 196 с.*

У збірнику, приуроченому пам'яті Геннадія Васильовича Бондаренка, відомого українського історика, краєзнавця і педагога, голови Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, кандидата історичних наук, професора, професора Волинського національного університету імені Лесі Українки, члена-кореспондента Української Академії історичних наук, подано спогади колег та друзів про життєвий шлях і діяльність цієї неперевершеної особистості.

Видання розраховане на широке коло читачів.

ВООНСКУ, 2025.

Упорядкування: Силюк А. М., 2025.

Автори спогадів, статей, 2025.

Художнє оформлення: ТМ «Золота стріла» (Мельник В. С.), 2025.

ЗМІСТ

<i>Реєнт Олександр, Маньковська Руслана.</i>	
<i>Душа волинського краю.....</i>	<i>6</i>
<i>Трембіцький Анатолій, Олешко Петро, Шваб Анатолій. Слово про подолянина, закоханого у Волинь.....</i>	<i>8</i>
<i>Атаманенко Віктор. Мої знайомства з Людиною.....</i>	<i>16</i>
<i>Білик Вікторія. Спогади про Г. В. Бондаренка.....</i>	<i>20</i>
<i>Бондарчук Андрій. Поклик долі: спогад.....</i>	<i>24</i>
<i>Бундак Олена. Слово про викладача, наставника та колегу.....</i>	<i>29</i>
<i>Гаврилюк Світлана. На пошану професора Геннадія Васильовича Бондаренка.....</i>	<i>34</i>
<i>Грабинська Любов, Гнатюк Віталій, Хмелярська Лариса. Спогади про Геннадія Васильовича Бондаренка – Педагога з великої літери, подвижника краєзнавства.....</i>	<i>38</i>
<i>Гулько Геннадій. Він був вимогливим другом.....</i>	<i>43</i>
<i>Дем'янюк Олександр. Від студентських років до наукової співпраці.....</i>	<i>48</i>
<i>Дмитренко Алла. Вчитель, колега, друг.....</i>	<i>51</i>
<i>Дьоміна Алла, Пушкар Надія, Романчук Галина. Геннадій Бондаренко: В житті людському віхи є – карби, Які проходять крізь події і віки.....</i>	<i>59</i>
<i>Жолобова Марія. Меланхолія зимового дня.....</i>	<i>65</i>
<i>Ілляшенко Валентина. З когорти одержимих.....</i>	<i>71</i>
<i>Кравець Анатолій. Сторінки співпраці Г. В. Бондаренка з студентським клубом «Всесвіт» КЗВО «Луцького педагогічного коледжу».....</i>	<i>76</i>
<i>Кучерепа Микола. Світлий спомин про головного волинського краєзнавця Геннадія Бондаренка.....</i>	<i>79</i>
<i>Кучинко Михайло. Слово про друга.....</i>	<i>88</i>
<i>Майданець Іраїда. Спогади про однопумця, товариша та Великого Краєзнавця.....</i>	<i>89</i>
<i>Малиновський Валентин. Геннадій Бондаренко – приклад відданості краєзнавству, що стало справою його життя.....</i>	<i>92</i>
<i>Маслай Ганна. Вічна пам'ять моїм друзям!.....</i>	<i>95</i>
<i>Мельник Валерій. Професор умів слухати та відстоювати.....</i>	<i>101</i>

<i>Мержвинська Любов. Дружнє плече для музею.....</i>	<i>107</i>
<i>Надольська Валентина. Геннадій Бондаренко – педагог, науковець, людина.....</i>	<i>109</i>
<i>Недзельський Вячеслав. Я вдячний Геннадію Бондаренку за любов до величної, патріотичної науки – краєзнавство.....</i>	<i>112</i>
<i>Оляндер Луїза. Його не забуде Волинь.....</i>	<i>116</i>
<i>Охріменко Григорій. Слово про колегу.....</i>	<i>118</i>
<i>Пахолок Зінаїда. Людина вмирає, а особистість залишається..</i>	<i>121</i>
<i>Семенюк Анатолій. Учитель.....</i>	<i>129</i>
<i>Сидорук (Копець) Світлана. Мій куратор.....</i>	<i>133</i>
<i>Скавронський Павло. Мої перші кроки у великому краєзнавстві розпочалися поряд з досвідченим лідером волинського краєзнавства (Спогади про Бондаренка Г. В.).....</i>	<i>136</i>
<i>Трофімук-Кирилова Тетяна. З Волинню в серці: спогади про Геннадія Васильовича Бондаренка.....</i>	<i>146</i>
<i>Трембіцький Анатолій. Г. В. (Світлій пам'яті Геннадія Васильовича).....</i>	<i>149</i>
<i>Трембіцький Анатолій. Спогад про волиняка.....</i>	<i>150</i>
<i>Хомич Петро. Світлій пам'яті Геннадія Васильовича Бондаренка.....</i>	<i>153</i>
<i>Хитрик Валерій. Спогади про Бондаренка.....</i>	<i>155</i>
<i>Чибирак Світлана. Я пам'ятаю... ..</i>	<i>157</i>
<i>Якименко Микола. Старі фотографії на стіл розклади.....</i>	<i>159</i>
<i>Солоненко М. (Якименко Микола). Недофінансоване краєзнавство – шлях до антипатріотизму і сепаратизму. Голос України. 2016. № 8. 19 січня. С. 11.....</i>	<i>171</i>
<i>Янович Богдан. Спогади про Геннадія Бондаренка.....</i>	<i>175</i>
ДОДАТКИ	
<i>Алієва Д. Геннадій Бондаренко – легенда волинського краєзнавства. «Мій рідний край» імені Ростислави Федак 2024: збірник конкурсних робіт. / упоряд. О. Приставська. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2024. С. 98-105.....</i>	<i>176</i>
<i>Визначний педагог, історик, краєзнавець, головний літописець історії волині (Геннадій Васильович Бондаренко). Краєзнавство. 2023. № 3-4. С. 181-183.....</i>	<i>184</i>
<i>Автори та упорядники.....</i>	<i>191</i>

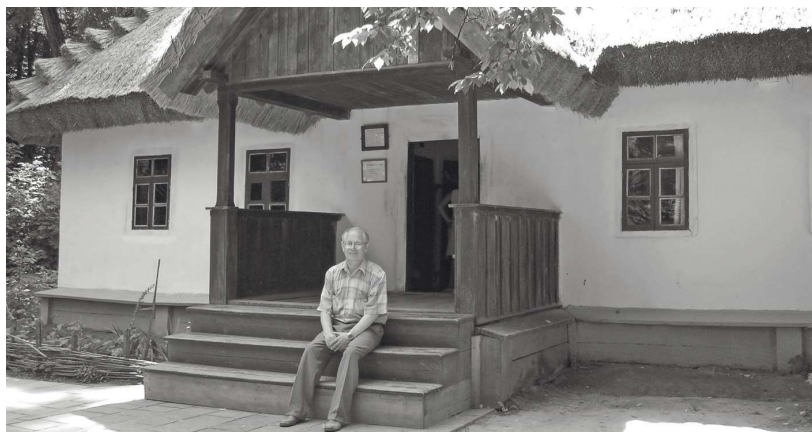
Тетяна ТРОФІМУК-КИРИЛОВА

**З ВОЛИННЮ В СЕРЦІ:
СПОГАДИ ПРО ГЕННАДІЯ ВАСИЛЬОВИЧА БОНДАРЕНКА**

Геннадій Васильович Бондаренко, уродженець мальовничої Хмельниччини, був людиною для якої Волинь стала справжнім домом серця. Незважаючи на те, що він народився і виріс на Поділлі, з Волинню його пов'язували десятиліття плідної праці, викладання та проведення досліджень у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Це захоплення проявлялось як у професійній, так і в особистій сферах життя цього видатного українського науковця. Геннадій Васильович щиро любив Волинський край, його історію, культуру та людей, і ця любов була помітною в усьому, що він робив. Будучи головою Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, він детально вивчав історію регіону, його культурну спадщину, символіку, життя відомих волинян, намагаючись донести їхню цінність до студентів та наукової спільноти. Чи то лекційні заняття, чи наукові конференції – він завжди знаходив спосіб наголосити на визначній ролі Волині в історії України. Він умів говорити про неї так, що вона захоплювала навіть тих, хто ніколи не бував в цьому краї. Цілком

Г. Бондаренко
із студентами.
м. Київ. 2007 р.

Г. Бондаренко в Музеї «Тарасова світлиця». м. Канів. 2007 р.

заслужено у засобах масової інформації про нього пишуть як про «Головного літописця історії Волині».

Щиро радію, що була знайома із Геннадієм Васильовичем, була його студенткою та колегою. Є чимало гарних спогадів про цю світлу Людину. Особливо теплими є згадки про знайомство із ним у студентські роки та поїздки, які він організовував і проводив під час історико-краєзнавчої практики.

Перша зустріч із Геннадієм Васильовичем відбулося у 2005 році, під час першого року навчання на історичному факультеті Волинського національного університету імені Лесі Українки. Геннадій Васильович викладав для першокурсників курс «Спеціальні історичні дисципліни». Його впевнена, але водночас проста і доброзичлива манера спілкування, мудрість і тактовність залишили незабутній слід у моїй пам'яті. Для нас студентів він був не лише викладачем, а й наставником, який надихав ставити запитання, шукати на них відповіді й дивитися на історію як на ключ до розуміння сучасності.

Геннадій Васильович мав унікальну здатність оживляти історію, розповідаючи про різні спеціальні історичні дисципліни та задаючи першокурсникам цікаві й різноманітні завдання. Наприклад, на одній із лекцій він детально розповідав про герби різних населених пунктів Волині, по-

яснюючи, які цінності стояли за кожним елементом їхньої символіки. На парах, де розглядалася палеографія, ми аналізували стародруки і вчилися розрізняти особливості написання текстів, типи шрифтів і матеріали, на яких писали у різні історичні періоди. Завдання із дослідження свого роду надихнули багатьох студентів вивчати генеологію і берегти пам'ять про своїх предків та зв'язок між поколіннями. Аналіз студентами походження назв рідних населених пунктів був складовою частиною тем, присвячених топоніміці. Особливо цікавими були заняття, де обговорювалися питання з нумізматики та боністики, адже Геннадій Васильович був ще й колекціонером. На парах він демонстрував рідкісні монети та банкноти зі своєї колекції, пояснюючи їхню історичну цінність і значення для дослідження економічних та культурних процесів минулого.

Багато гарних спогадів про одного із улюблених викладачів, пов'язані із навчальною історико-краєзнавчою практикою, яку я як студентка спеціальності «Історія» проходила на 3 курсі навчання у 2007 році. Геннадій Васильович був чудовим організатором захоплюючих екскурсій та туристичних подорожей. На практиці під його керівництвом ми мали можливість відвідати багато цікавих туристичних дестинацій України. Найбільше запам'яталися

Г. Бондаренко із студентами в Національному дендрологічному парку «Софіївка». м. Умань. 2007 р.

поїздки за такими маршрутами: Луцьк–Київ–Переяслав–Канів–Умань–Луцьк; Луцьк–Кам’янець–Подільський–Хотин–Луцьк; Луцьк–Зимне–Володимир–Колодяжне. Кожен із маршрутів був ретельно продуманий, і ми, як студенти, отримали унікальну можливість на власні очі побачити ті місця, про які нам розповідали викладачі на парах. Під час подорожей Геннадій Васильович не просто супроводжував нас, він також був нашим гідом по багатьох локаціях. Його знання цікавих історичних фактів і відмінне почуття гумору робили кожную нашу зупинку особливою. Яскраво запам’яталася перша триденна поїздка під час якої ми курсом відвідали Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», вшанували пам’ять Великого Кобзаря на Чернечій горі в м. Канів та насолодилися чарівністю Софіївського парку в м. Умань. Під час екскурсій Геннадій Васильович завжди доповнював офіційну інформацію цікавими історіями та маловідомими фактами, які оживляли минуле і робили його ближчим для нас. Ці подорожі під час історико-краєзнавчої практики не лише поглибили наші знання, а й подарували неймовірні враження, залишивши теплі й незабутні спогади про ці роки студентського життя.

Геннадій Васильович Бондаренко залишив глибокий слід як загалом в українській історичній науці, так й у волинезнавстві зокрема, та в серцях усіх, хто мав щастя знати його особисто.

Анатолій ТРЕМБИЦЬКИЙ

Г. В.

Світлій пам’яті Геннадія Васильовича

*Тихо у сон мій прийшов. Привітався,
Посміхнувся і тихо, немов сповідався,
Розмову почав. Про те, що ми разом
Зробили, що ще варто зробити.*